

ПОЛСКИ АВАНГАРДИЗЪМ

1916

- Създава се поетическата група “Скамандър” (“Skamander”) първоначално около списанието “Pro Arte et Studio”, както и в кръга на литературно-артистичното кафене “Под Пикадор” във Варшава. Сред нейните основатели са Ярослав Ивашкевич, Ян Лехон, Антони Слонимски, Юлиан Тувим, Кажимеж Вежински и др.

1917

- Сформира се литературно-артистичната група на полските футуристи в Краков и Варшава. Най-активният им период продължава до 1925 г.

1918

- Излизат стихосбирките “Дебнене на Бога” (“Czyhanie na Boga”) на Юлиан Тувим и “Сонети” (“Sonety”) на Антони Слонимски.

1919

- Бруно Яшенски основава в Краков клуб на футуристите “Катаринка” (“Katarynka”, бълг. “латерна”), към който принадлежат още Станислав Млодоженец, Титус Чижевски, Анатол Стерн и др.
- Своите възгледи за изкуството Станислав Игнаци Виткевич споделя в скиците си “Новите форми в живописа и свързаните с тях недоразумения” (“Nowe formy w malarstwie i wynikające stąd nieporozumienia”).
- Започва да излиза списание “Формишчи” (“Formiści”, бълг. “формисти”), с което се поставя началото на оригиналното за полския авангардизъм течение – формизъм. Свързано е с имената на Т. Чижевски, А. Замойски, Л. Хвистек, Ст. И. Виткевич, Т. Нешоловски, Х. Готлиб и др. Списанието излиза до 1921 г.

1920

- Започва да излиза списание “Скамандър”, в което младите полски поети пропагандират вярата си в сегашното, виталността, действието и либерализма.
- Излизат стихосбирките “Зелено око” (“Zielone oko”) на Титус Чижевски, “Танцуващият Сократ” (“Sokrates tańczący”) на Юлиан Тувим, “Парад” (“Parada”) на Антони Слонимски и първият футуристичен алманах “Гга” (“Gga”) с инициатори Анатол Стерн и Александер Ват.
- Излиза манифестът на Титус Чижевски “Примитивистите към народите по света и към Полша” (“Prymitywiści do narodów świata i do Polski”), отпечатан в алманаха “Гга” (“Gga”) във Варшава.

1921

- Излизат стихосбирките “Обувка в ревера” (“But w butonierce”) на Бруно Яшенски и “Врабчета на покрива” (“Wróble na dachu”) на Кажимеж Вежински. Същата година Б. Яшенски издава в Краков манифеста “Към полския народ. Манифест по въпроса за незабавната футуризация на живота” (“Do narodu polskiego. Manifest w sprawie natychmiastowej futurozacji życia”), а също така и авангардната проза “Краката на Изолда Морган” (“Nogi Izoldy Morgan”).
- Станислав Игнаци Виткевич създава пиеси под влияние на театъра на абсурда.
- Полските футуристи издават манифести в списание “Нова щука” (“Nowa sztuka”, бълг. “ново изкуство”).
- Титус Чижевски пречупва традиционните концепции за изобразителното изкуство, съчетавайки идеите на футуризма и дадаизма, а на

сцена е поставена неговата пиеса в едно действие “Магаре и слънце в метаморфоза” (“Osioł i słońce w metamorfozie”).

1922

- Тадеуш Пайпер започва да издава в Краков списание “Звротница” (“Zwrotnica”, бълг. “железничарска стрелка”) заедно с други свои съмишленици: Юлиан Пшибош, Ян Бженковски, Ялу Курек, Адам Важик и др. Списанието излиза до 1927 г. Същата година Т. Пайпер публикува в бр. 2 на списанието студията си “Градът, масата, машината” (“Miasto, masa, maszyna”, 1922).
- Повлиян от болшевишката революция и Владимир Маяковски, Бруно Яшенски издава “Песни за глада” (“Pieśni o głodzie”).
- Станислав Игнаци Виткевич публикува в “Звротница” пиесата си “Ново освобождение” (“Nowe Wyzwolenie”).
- Титус Чижевски издава стихосбирката “Нощ – Ден, механичният електрически инстинкт” (“Noc – Dzień, mechaniczny instynkt elektryczny”), която отразява възхищението му от природата, биологичния инстинкт и цивилизацията на големия град.
- Излиза стихосбирката на Юлиан Тувим “Седма есен” (“Siódma jesień”), която скъсва с декадентските настроения и езика на Млада Полша и възвръща оптимизма за всекидневния живот и свързаните с него промени.
- Антони Слонимски е редактор на всекидневника “Куриер Полски” (“Kurier Polski”).
- Излиза футуристичният алманах “Нож в корема” (“Noż w brzuchu”), което взема за заглавие едноименното стихотворение на Бруно Яшенски от 1921 г.

1923

- Бруно Яшенски, който преминава на страната на комунистическата левица, става редактор на литературния отдел на лвовската “Трибуна Роботнича” (“Trybuna Robotnicza”, бълг. “работническа трибуна”), сътрудничи на списание “Нова Култура” (“Nowa Kultura”).
- Станислав Игнаци Виткевич поставя на сцената “В малкото имение” (“W małym dworku”).

1924

- Излиза стихосбирката на Б. Яшенски “Земя наляво” (“Ziemia na lewo”).
- Адам Важик става редактор на “Алманах на Новото Изкуство” (“Almanach Nowej Sztuki”) и под влияние на френския сюрреализъм и кубизъм издава стихосбирката “Семафори” (“Semafor”).
- Излизат два тома авангардни стихотворения на Тадеуш Пайпер: “А” и “Живи линии” (“Żywe linie”).

- Излизат стихосбирките “Винтове” (“Śruby”) на Юлиан Пшибош и “Пулс” (“Tętno”) на Ян Бженковски.
- Антони Слонимски публикува шеговитите рецензии “Най-лошите книги” (“Książki najgorsze”).

1925

- Тадеуш Пайпер създава алегоричната пиеса “Шест е! Шест е!” (“Szósta! Szósta!”). Като главен теоретик на групата “Краковски авангард” (“Awangarda Krakowska”), Т. Пайпер утвърждава новите поетически форми, изразяващи чувствата чрез перифрази, в сборника статии “Нова уста” (“Nowe usta”).
- Титус Чижевски издава коледни песни – “Пасторали” (“Pastorałki”), с планински мотиви от Татрите.

1926

- Излизат стихосбирките “С двете ръце” (“Oburącz”) на Юлиан Пшибош, “Очи и уста” (“Oczy i usta”) на Адам Важик, “От едно далечно пътуване” (“Z dalekiej podróży”) на Антони Слонимски, поемата “Слово за Якуб Шела” (“Słowo o Jakubie Szeli”) на Бруно Яшенски.
- Остри акценти на обществена критика се появяват в стихосбирката “Думи в кръв” (“Słowa we krwi”) на Юлиан Тувим.

1927

- Б. Яшенски основава в Париж театъра “Полска работническа сцена” (“Polska Scena Robotnicza”).
- Стихосбирката “Олимпийски лаври” (“Laurel olimpijski”) на Кажимеж Вежински получава първа награда на Международния литературен конкурс на IX олимпийски игри в Амстердам.
- Станислав Игнаци Виткевич издава романа “Сбогуване с есента” (“Pożegnanie jesieni”).
- Антони Слонимски сътрудничи на седмичника “Вядомошчи Литератцкие” (“Wiadomości Literackie”, бълг. “литературни новини”), където публикува фейлетона “Седмична хроника” (“Kronika tygodniowa”).
- Умира Станислав Пшибишевски, който в края на творческия си път проявява интерес към експресионизма.

1929

- Бруно Яшенски пише катастрофично-гротесковия роман “Изгарям Париж” (“Palę Paryż”), но изгонен от Франция по политически причини, той заминава за Русия, където става редактор на списание “Култура Мас” (“Kultura Mas”, бълг. “култура на масите”).
- Излиза стихосбирката “Един път” (“Raz”) на Тадеуш Пайпер, както и гротесковият роман пародия “Психоаналитик на път” (“Psychoanalitik w podróży”) на Ян Бженковски.

1930

- Излиза стихосбирката “Повече от” (“Z ponad”) на Юлиан Пшибош, която показва уравновесена и зряла поезия.
- Адам Важик пише разкази, например “Човекът с тъмносивите дрехи” (“Człowiek w burym ubraniu”).
- Станислав Игнаци Виткевич пише романа “Ненаситеност” (“Nienasycenie”).

1931

- Излиза списание “Линия” (“Linia”) като продължение на художествено-идейната програма на “Звротница”, което призовава за тесни връзки с техниката и живота в големия град. Продължава до 1933 г.
- Излиза на руски език сценичната гротеска на Бруно Яшенски “Балът на манекените” (“Bal manekinów”).

1932

- Юлиан Пшибош работи заедно с известния авангарден артист В. Стшемински и групата “а.г.” в Лодз, както и в парижкото списание “Л’ар контампорен” (“L’Art contemporain”, бълг. “съвременно изкуство”) заедно с Ян Бженковски. Излиза стихосбирката му “Навътре в гората” (“W głąb las”), чиято поетика отново изразява разочарование от цивилизацията и връщане към природата.
- Инициаторът на “Скамандър” Антони Слонимски, който с фейлетоните си се обявява против расизма и проявите на нетолерантност и авторитарност, издава сборника “Моята борба с Глупостта” (“Moje walki nad Bzdurą”).

1933

- Излиза авангардният роман на Б. Яшенски “Човекът сменя кожата си” (“Człowiek zmienia skórę”).
- Излизат стихосбирките на Ян Бженковски “Във второ лице” (“W drugiej osobie”) и на Кажимеж Вежински “Горчива реколта” (“Gorzki urodzaj”).
- Тадеуш Пайпер пише драмата “Щом го няма” (“Skoro go nie ma”).
- Антони Слонимски публикува сатирата “Семейство” (“Rodzina”).
- Привърженикът на рационализма и прагматизма Леон Хвистек издава сборника полемични статии “Проблеми на духовната култура в Полша” (“Zagadnienia kultury duchowej w Polsce”), както и експерименталния си роман “Божии палати” (“Pałace Boga”).

1937

- Юлиан Пшибош пребивава във Франция, излиза стихосбирката му “Уравнение на сърцето” (“Równanie serca”).
- Ян Бженковски е шеф на пресбюрото на полското посолство в Париж, пише теоретически дискусии и критически статии, като например

“Интегралността във времето” (“Integralizm w czasie”), “Освободено въображение” (“Wyobraźnia wyzwolona”) и др.

1939

- Станислав Игнаци Виткевич се самоубива.
- Юлиан Тувим заминава за Франция, а след това пребивава в Португалия, Бразилия и Ню Йорк, където сътрудничи на консервативния седмичник за емигранти “Политически и културни новини от Полша” (“Wiadomości Polskie, Polityczne i Kulturalne”).

1941

- Кажимеж Вежински става редактор на “Седмичен преглед на литературния кръжок на писателите от Полша” (“Tygodniowy Przegląd Literackiego Koła Pisarzy z Polski”).

1942

- В Лондон излиза месечникът “Нова Полска” (“Nowa Polska”, бълг. “нова Полша”) под редакцията на Антони Слонимски и Юлиан Тувим. Продължава до 1946 г.

Моника Динева